

แนวทางการสร้างเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน Guidelines for Creating a Network to Promote the Quality of Life for Children and Youth

นิภาพรรณ เจนสันติกุล¹ และไชยณัฐ คำดี²
Nipapan Jentsantikul¹ and Chaiyanat Dumdee²

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

¹Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University

²นักวิชาการอิสระ

²Independent Scholar

Corresponding Author: nipajen@kku.ac.th

Received: February 22, 2024. Revised: April 22, 2024.. Accepted: April 24, 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน และนำเสนอแนวทางการสร้างเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน ผลการวิเคราะห์ พบว่า สถานการณ์และสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน มีสาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ธุรกิจมีแนวโน้มปรับกระบวนการทำงาน โดยลดการพึ่งพาการใช้คน และลงทุนในเทคโนโลยี/ดิจิทัลมากขึ้นและความแตกต่างของช่วงวัย การสร้างเครือข่ายจึงเป็นแนวทางที่มีความจำเป็นอย่างมาก เพราะหนึ่งปัญหาของเด็กและเยาวชนไม่สามารถแก้ไขได้สำเร็จโดยหน่วยงานเดียว โดยแนวทางการสร้างเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 1) พัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) สร้างเครือข่าย 3) ดำเนินการ และประเมินผลเครือข่าย โดยกลไกการทำงานเครือข่ายที่เกิดขึ้นควรมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่มีรูปแบบการดำเนินการทั้งในเชิงนโยบายและการนำไปปฏิบัติ รวมถึงมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 และหน่วยงานที่ไม่เป็นทางการเข้าร่วมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน

คำสำคัญ: เครือข่าย, คุณภาพชีวิต, เด็กและเยาวชน

Abstract

This academic article aims to analyze the situation and problems of children and youth and presents guidelines for creating a network to promote the quality of life of children and youth. The results of the analysis found that the situation and problems of children and youth were caused by technological change, social inequality, and businesses trending to adjust their work processes by reducing reliance on people and investing more in technology, digital, and age differences. Network creation is therefore a very necessary approach. Because one problem of children and youth cannot be solved successfully by a single agency, the guidelines for creating a network to promote the quality of life of children and youth consist of: 1) developing change leadership; 2) creating a network; and 3) operating and evaluating the network. The network working mechanism that is created should be consistent with the Child Protection Act of 2003, which has an operating model both in terms of policy and implementation. According to the National Child and Youth Development Promotion Act B.E. 2007 and its amended version (No. 2) B.E. 2017, relevant agencies are included, along with informal organizations, to actively participate in enhancing the quality of life for children and youth.

Keywords: Networks, Quality of life, Children and youth

บทนำ

การพัฒนาประเทศในทุกมิติล้วนขับเคลื่อนด้วยความรู้และความสามารถของผู้คน การพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และมีพฤติกรรมที่ดี จึงเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งกระบวนการพัฒนาจำเป็นต้องเกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก เพราะเป็นวัยที่มีพัฒนาการทั้งด้านร่างกายและจิตใจซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการดำเนินชีวิตเมื่อก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ การที่เด็กจะเติบโตขึ้นมามีคุณภาพนั้นจำเป็นต้องอาศัยระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมรอบตัวที่ดีที่ช่วยหล่อหลอมทัศนคติและพฤติกรรมเชิงบวก (ลักขิกา เจะเศษ, 2565)

การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้จึงมิได้หมายถึง อาคารสถานที่ หรือห้องเรียนเท่านั้น แต่เป็นสภาพหรือสภาวะใด ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจัดเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ได้อย่างรวดเร็ว ได้แก่ สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมของกลุ่มสังคม ข่าวสาร ความรู้ ความคิด ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดและทักษะ ความสัมพันธ์ของมนุษย์ ซึ่งมีอิทธิพลและส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพราะการเรียนการสอนในชั้นเรียนนั้นจะเป็นไปในรูปแบบของกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกัน (พระครูใบฎีกาณทล เขมโก (ชูโตศรี), 2562) ดังที่ ยูริ บรอนเฟน เบรนเนอร์ (Urie Bronfenbrenner) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้อธิบายไว้ว่า สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการเติบโตและพัฒนาการของเด็ก พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์กับสถานที่หรือสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่

ภายใต้ระบบที่ซับซ้อน มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันตั้งแต่เกิดในครอบครัว ศึกษาเล่าเรียน ทำงาน และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนหมู่มากในระดับชุมชน ระบบนิเวศที่ใกล้ชิดและสำคัญกับเด็กมากที่สุดก็คือ ครอบครัว ซึ่งทำหน้าที่เลี้ยงดูด้วยความรัก ความเข้าใจ และถ่ายทอดทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ ยังมีระบบนิเวศอื่น ๆ ที่เป็นตัวหนุนเสริมที่ดี คือ สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียน กลุ่มเพื่อน และชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่ ระบบนิเวศเหล่านี้ล้วนเรียกว่าเป็น “ต้นทุนชีวิต” ของเด็ก (ลักชิกา เจาะเศษ, 2565) โดยทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา (Ecological Systems Theory) (Crawford, 2020) มีองค์ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) กระบวนการ (Process) หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นศูนย์กลางของระบบกับบริบทแวดล้อมรอบตัว ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และมีอิทธิพลต่อการพัฒนา/ปรับตัวของบุคคลในอนาคต โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ชิดโดยตรง เป็นกลไกหลักที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการพัฒนา/ปรับตัวของแต่ละบุคคล เรียกว่า “กระบวนการใกล้ชิด” (Proximal Processes) เช่น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และเด็ก หรือเด็กกับเด็ก ถือเป็น “กระบวนการใกล้ชิด” และมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของเด็ก

แต่อย่างไรก็ตามอิทธิพลของ “กระบวนการ” ที่มีต่อการพัฒนาการจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับคุณลักษณะบุคคลบริบทแวดล้อม และช่วงเวลา 2) บุคคล (Person) ถูกวางให้เป็นศูนย์กลางของระบบ ตามคุณลักษณะของบุคคล 4 ด้าน คือ ด้านความต้องการ (Demand Characteristics) ทรัพยากรภายใน (Bioecological Resources) ด้านการแสดงออก (Dispositions) ด้านประชากร (Demographic Characteristics) 3) บริบทแวดล้อม (Context) คือ สิ่งแวดล้อมที่อยู่ล้อมรอบ “บุคคล” ที่มีความซับซ้อน แบ่งเป็น 4 ระบบ คือระบบเล็ก (Micro-System) เป็นสิ่งแวดล้อม/สถานที่ที่อยู่ใกล้ชิดกับ “บุคคล” ที่สุดและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรง (Direct Interaction) กับ “บุคคล” นั้น ระบบกลาง (Meso-System) เป็นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมในระบบเล็กด้วยตนเอง ระบบภายนอก (Exo-System) เป็นสิ่งแวดล้อมภายนอก/สถานที่ที่มีอิทธิพลต่อระบบกลาง และระบบเล็กแต่ไม่มีปฏิสัมพันธ์โดยตรง (Indirect Interaction) กับ “บุคคล” นั้น ระบบใหญ่ (Macro-System) เป็นสิ่งแวดล้อมใหญ่สุด เป็นโครงสร้างที่มีผลต่อระบบทั้งหมด เช่น สังคม เศรษฐกิจ เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม 4) เวลา (Time) คือ การอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงหรือความสอดคล้องที่เกิดขึ้นว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นเพียงที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ ลักษณะบุคคล หรือบริบทสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังรวมเอาช่วงเวลาที่ยาวนานชีวิตอยู่มาเป็น ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมี 2 แบบ คือ 1) การเปลี่ยนแปลงตามวิถีชีวิตปกติ เช่น การเข้าโรงเรียน การแต่งงาน หรือการเกษียณอายุ และ 2) การเปลี่ยนแปลงนอกเหนือวิถีชีวิตปกติ/สิ่งที่ไม่คาดคิด เช่น การหย่าร้าง เจ็บป่วยกะทันหัน หรือตาย (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา และสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ป.ป.)

จากการศึกษาข้อมูลกรมกิจการเด็กและเยาวชนในช่วงไตรมาสที่ 1 (ตุลาคม-ธันวาคม 2566) พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่เป็นผลมาจากฐานะทางครอบครัว โดยหน่วยงานได้รับเรื่องการแจ้งเหตุจำนวนทั้งสิ้น 2,214 รายการ (3,225 ราย) เมื่อจำแนกเป็นรายเดือน พบว่า ในเดือนตุลาคม มีจำนวน 908 รายการ เดือนพฤศจิกายน 827 รายการ เดือนธันวาคม 505 รายการ โดยดำเนินการช่วยเหลือ 2,118 รายการ (3,117 ราย) และส่งต่อ/ยุติ 96 รายการ (108 ราย) ซึ่งสภาพปัญหาส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว (ยากจน) จำนวน 1,417 ราย รองลงมาคือ อื่น ๆ จำนวน 750 ราย และต้องการที่พักอาศัย จำนวน 315 ราย (กองทุนศาสตร์และแผนงาน กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2566)

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 36 ได้กำหนดให้กรมกิจการเด็กและเยาวชน ดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานการจัดตั้งและการดำเนินกิจการของสภาเด็กและเยาวชนตำบล สภาเด็กและเยาวชนเทศบาล สภาเด็กและเยาวชนอำเภอ สภาเด็กและเยาวชนจังหวัด สภาเด็กและเยาวชนเขต สภาเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร และสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560) และความในมาตรา 8 ยังกำหนดให้สำนักงานหรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดร่วมมือ ส่งเสริม และประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติและในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบโดยในการจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนตามวรรคหนึ่ง ให้คำนึงถึงหลักการและแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและประชาสังคมในท้องถิ่นด้วย (พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550) และในมาตรา 22 ยังกำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลเทศบาล โดยคำแนะนำของหัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัวในแต่ละจังหวัด จัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนตำบลสภาเด็กและเยาวชนเทศบาลแล้วแต่กรณีจากมาตราดังกล่าวของพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็ก และเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 กรมกิจการเด็กและเยาวชน มีหน้าที่สำคัญในการดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานการจัดตั้งและการดำเนินกิจการของสภาเด็กและเยาวชน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสภาเด็กและเยาวชนในพื้นที่รับผิดชอบของตน โดยจะต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบและจากการที่กรมกิจการเด็กและเยาวชนมีพันธกิจหลักในการดูแลส่งเสริมปกป้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชนกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีอยู่และเกิดขึ้นตลอดเวลา (วาสนา มะลินิน และนภัทร์ แก้วนาถ, 2563) ซึ่งจะเห็นได้ว่าจากกฎหมายข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงกลุ่มคน องค์กรที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายและแต่ละฝ่ายควรดำเนินการร่วมกันเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนแลกเปลี่ยนทรัพยากรให้เหมาะสมและร่วมกันขับเคลื่อนการทำงานด้านเด็กและเยาวชน

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การเข้าถึงปัญหาและค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาค้นหาเด็กและเยาวชนที่ถูกต้อง ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรร่วมมือกันและร่วมกันกำหนดแนวทางที่เหมาะสมเพื่อรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจขึ้น โดยควรดำเนินการร่วมกันเป็นเครือข่ายในรูปแบบทางสังคม ซึ่งเครือข่ายมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน โดยกลไกเครือข่ายทางสังคมเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร เพื่อการแลกเปลี่ยน การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและการร่วมกันทำงาน เครือข่ายประกอบด้วยองค์การจำนวนหนึ่งซึ่งมีอาณาเขตแน่นอนหรือไม่ก็ได้ องค์การเหล่านี้มีฐานะเท่าเทียมกัน จากความเป็นมาข้างต้น เป็นที่มาของบทความวิชาการเรื่องแนวทางการสร้างเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน และนำเสนอแนวทางการสร้างเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน

สถานการณ์ สภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน

กรุงเทพมหานครออนไลน์ (2566) ได้สรุปแนวโน้มสถานการณ์เด็กและเยาวชน พบว่า โครงสร้างประชากรเด็กและเยาวชน (อายุ 0-25 ปี) มีแนวโน้มลดลงต่อเนื่อง โดยในปี 2563 มีจำนวน 20.18 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 30.49 จากประชากรทั้งประเทศ 66.19 ล้านคน และปี 2564 มีจำนวน 19.73 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 29.81 จากประชากรทั้งประเทศ 66.17 ล้านคน ซึ่งปี 2564 เป็นปีแรกที่อัตราการเกิดลดต่ำจนน้อยกว่าอัตราการตายเนื่องจากแนวโน้มสภาวะเจริญพันธุ์ที่ลดลงเกิดจากผู้หญิงที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะแต่งงานช้าลง ซึ่งสภาพการณ์และแนวโน้มของปัญหาเด็กและเยาวชน สามารถแบ่งตามช่วงอายุและประเภทของเด็กและเยาวชนได้ 6 กลุ่ม ดังนี้

1. เด็กปฐมวัยช่วงอายุ 0-6 ปี โดยในปี 2563 มีจำนวนทารกแรกเกิดน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ 42,756 คน คิดเป็นร้อยละ 9.52 จากทารกเกิดมีชีพ 449,220 คน และในปี 2564 จำนวนทารกแรกเกิดน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ 40,098 คน คิดเป็นร้อยละ 9.87 จากทารกเกิดมีชีพ 406,345 คน ซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2563

2. เด็กวัยช่วงอายุ 7-12 ปี เกิดภาวะเริ่มอ้วนและอ้วนในเด็กวัยเรียน โดยในปี 2563 จำนวน 575,442 คน (จากการสำรวจเด็กวัยเรียน 4.51 ล้านคน) และในปี 2564 จำนวน 456,747 คน (จากการสำรวจเด็กวัยเรียน 4.09 ล้านคน) เนื่องจากมาตรการล็อกดาวน์และปิดโรงเรียนในช่วงโควิด-19 ส่งผลต่อการเข้าถึงอาหารที่โรงเรียนและการเคลื่อนไหวร่างกายตามประสาวัยเด็กอาจเป็นส่วนทำให้มีจำนวนโรคอ้วนในเด็กมากขึ้นได้

3. เยาวชนช่วงอายุ 13-17 ปี พบสภาพการณ์ความขัดแย้งภายในครอบครัวและโรงเรียนจากการแสดงออกทางการเมือง ทำให้สังคมไทยได้เห็นภาพการแบ่งรุ่น แบ่งวัย และความต่างทางความคิดอย่างชัดเจน รวมถึงปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศและปัญหาการใช้สื่อออนไลน์โดยเฉพาะการติดพนันออนไลน์ที่ยังคงมีเพิ่มมากขึ้น

4. เยาวชนช่วงอายุ 18-25 ปี ถูกปลดออกจากการงานและเผชิญกับปัญหาการว่างงานหลังเรียนจบ เนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งการสำรวจในช่วงต้นปี 2563 พบว่า คนในช่วงอายุ 15-24 ปีถูกเลิกจ้างงานเป็นจำนวนมากในหลายประเทศทั่วโลกและเป็นกลุ่มประชากรที่ตกงานมากกว่าคนในวัยอื่น ๆ โดยในปี 2564 มีผู้ว่างงาน 8.7 แสนคน

5. เด็กและเยาวชนที่ต้องการการคุ้มครองเป็นพิเศษ เช่น เด็กพิการ โดยมีจำนวนเด็กและเยาวชนที่พิการในปี 2563 จำนวน 153,708 คน (จากประชากรเด็กและเยาวชนทั้งประเทศ 19.21 ล้านคน) และในปี 2564 จำนวน 151,163 คน (จากประชากรเด็กและเยาวชนทั้งประเทศ 19.73 ล้านคน) ซึ่งเด็กและเยาวชนที่พิการส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวที่ยากจน ไม่ได้เข้าเรียน สำหรับเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสจากสถานการณ์โควิด-19 พบปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการเรียนการสอนแบบออนไลน์ รวมถึงผลกระทบด้านสุขภาพ การขาดแคลนอาหาร ที่อยู่อาศัย และค่าใช้จ่ายในครอบครัว

6. เด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ โดยเด็กและเยาวชนไทยได้รับรางวัลจากการแข่งขันทางวิชาการระหว่างประเทศ (คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์โอลิมปิกระหว่างประเทศ) และได้รับเหรียญจากการเป็นนักกีฬาพาราลิมปิกทีมชาติไทย (นักวอลเลย์บอลหญิงและนักกอล์ฟ)

จากสถานการณ์และสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงวัย โดยผู้เขียนได้วิเคราะห์สาเหตุไว้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ส่งผลให้เด็กและเยาวชนถูกหลอกลวงลงทุนออนไลน์ ได้แก่ แคร่ ลูกโซ่ ลงทุนคริปโตเคอเรนซี สกุลเงินดิจิทัล กองทุนต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ที่ถูกหลอก ส่วนมากมักหลงเชื่อจากคำเชิญชวนที่เกินจริง โดยคำเชิญชวนที่น่าสงสัยและเข้าข่ายหลอกลวงที่เว็บไซต์ลงทุนออนไลน์ ส่วนมากจะมีลักษณะเป็นการเชิญชวน (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2565) สอดคล้องกับรายงานสถิติรับแจ้งความออนไลน์ คดีเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี รอบวันที่ 1 มีนาคม 2565 ถึง 18 มีนาคม 2566 พบว่า สถิติการหลอกลวงสูงสุด 5 อันดับแรกคือ 1) หลอกลวงซื้อขายสินค้า จำนวน 74,752 คดี คิดเป็น 33.60% ความเสียหาย 997,514,481 บาท 2) หลอกให้โอนเงินเพื่อหารายได้จากการทำกิจกรรม จำนวน 30,538 คดีคิดเป็น 13.73% ความเสียหาย 3,395,762,414 บาท 3) หลอกให้กู้เงินแต่ไม่ได้เงิน จำนวน 25,245 คดี คิดเป็น 11.35% ความเสียหาย 1,051,087,520 บาท 4) หลอกลวงทางโทรศัพท์เป็นขบวนการ (Call Center) จำนวน 20,525 คดี คิดเป็น 9.23% ความเสียหาย 3,569,521,632 บาทและ 5) หลอกให้ลงทุน (ที่ไม่เข้าลักษณะฉ้อโกง) จำนวน 16,645 คดี คิดเป็น 7.48% ความเสียหาย 7,741,708,984 บาท และคดีอื่น ๆ รวมทั้งหมด 222,485 คดี มูลค่าความเสียหายรวม 31,959,345,561 บาท (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2566 อ้างถึงใน ธัญพิชชา สามารถ และอุนิษา เลิศโตมรสกุล, 2566)

2. ความเหลื่อมล้ำทางสังคมมักเกิดจากความไม่เท่าเทียมในระดับต่าง ๆ และเกิดขึ้นกับกลุ่มที่ขาดโอกาสทางสังคม เช่น กลุ่มเด็กชายขอบ กลุ่มเด็กเปราะบาง กลุ่มเด็กที่ต้องการความคุ้มครองเป็นพิเศษ เป็นต้น ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบทางด้านสังคม การศึกษา เศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นเปรียบเสมือนการแบ่งแยกการกีดกัน รวมถึงการตีตราจากสังคม (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2565) สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติวิทย์ เดชชนากร (2564) ที่ระบุว่า การถูกตีตราทางเพศทำให้กลุ่มนักเรียนข้ามเพศต้องตกอยู่ในสภาพที่ไร้ซึ่งอำนาจในการเลือกและตัดสินใจเรื่องเพศของตนเอง กลุ่มนักเรียนข้ามเพศถูกผลักกลายเป็นคนชายขอบ เพียงแค่พฤติกรรมทางเพศไม่เป็นไปตามแบบแผนของคนส่วนใหญ่ในสังคม นำมาซึ่งผลต่อการกำหนดพฤติกรรมที่จะแสดงออกในอนาคตของนักเรียนข้ามเพศในเชิงใหม่

3. ธุรกิจมีแนวโน้มปรับกระบวนการทำงาน โดยลดการพึ่งพาการใช้คน และลงทุนในเทคโนโลยี/ดิจิทัลมากขึ้นบางบริษัทมีการปรับลดจำนวนพนักงาน โดยบางส่วนให้พนักงานทำหลายหน้าที่มากขึ้น (Multitask) และนำเทคโนโลยีมาทดแทนแรงงานในกระบวนการทำงานต่าง ๆ มากขึ้น นอกจากนี้ ตลาดแรงงานมีการแข่งขันเข้มข้นมากขึ้น ส่งผลให้เด็กจบใหม่มีโอกาสได้รับการเข้าทำงานยากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มคนที่เคยมีประสบการณ์ทำงาน ซึ่งปัญหาการว่างงานของเด็กจบใหม่ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นในทุกภูมิภาค โดยกลุ่มบัณฑิตที่จบระดับปริญญาตรีในภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ ที่ยังไม่มีประสบการณ์ทำงานและว่างงานมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นถึง 80%, 73% และ 67% ตามลำดับ เมื่อเทียบกับปี 2562 ซึ่งเป็นช่วงก่อน COVID-19 (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2565)

4. ความแตกต่างของช่วงวัยนำไปสู่การแบ่งรุ่น แบ่งวัย และความต่างทางความคิดอย่างชัดเจน ซึ่งความแตกต่างของคนแต่ละวัย อาทิ อุปนิสัย สภาวะแวดล้อมที่หล่อหลอมประสบการณ์ในวัยเด็ก มุมมองด้านการทำงาน การให้คุณค่ากับเรื่องต่าง ๆ และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละรุ่น ลักษณะนิสัยต่าง ๆ ของคนแต่ละวัยเป็นผลพวงมาจากประสบการณ์ในแต่ละช่วงวัยของการเติบโตที่แตกต่างกัน บางครั้งอาจมีความคิดเห็นไม่ตรงกันได้ (มนัสวี ศรีนนท์, 2561)

แนวทางการสร้างเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน

จากสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนข้างต้น พบว่า การดำเนินงานแก้ไขปัญหามีผ่านมาส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่รายประเด็นปัญหา ทำให้ขาดการมองภาพรวมของปัญหาและการระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละระดับ สอดคล้องกับสมพงษ์ จิตระดับ (2562) ที่ระบุว่า การบูรณาการการทำงานด้านเด็กและเยาวชนมีหลายหน่วยงานที่ร่วมรับผิดชอบทั้งเชิงนโยบาย ทิศทาง และยุทธศาสตร์ ดังเช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทยและอื่น ๆ แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่ายังมีการแยกส่วนการดำเนินการมาโดยตลอด ทั้งในเชิงงบประมาณ บุคลากร และดัชนีตัวบ่งชี้ ทำให้งานด้านเด็กและเยาวชนไม่ประสบความสำเร็จอันเนื่องมาจากต่างฝ่ายต่างเน้นคนละด้าน แก้ปัญหาไม่ตรงจุดและขาดความต่อเนื่อง

ดังนั้น การจัดการที่มีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเพียงลำพังทำให้การแก้ไขปัญหามีการดำเนินการได้บางส่วนเท่านั้น การสร้างเครือข่ายจึงเป็นแนวทางที่มีความจำเป็นอย่างมาก เพราะหนึ่งปัญหาของเด็กและเยาวชนไม่สามารถแก้ไขได้สำเร็จโดยหน่วยงานเดียว ทุกหน่วยงานควรร่วมมือและดำเนินการร่วมกันเป็นเครือข่าย ซึ่งกุลทัต หงส์ขยางกูร และปรัชญานันท์ เทียงจรรยา (ม.ป.ป.) ได้อธิบายว่า เครือข่าย หมายถึง กิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่มองค์กรหรือกลุ่มบุคคล เพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัดกิจกรรม หรือการผลิตระหว่างองค์กรสมาชิก ซึ่งต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนที่จะทำความตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย เครือข่ายต่าง ๆ มีจุดเริ่มต้นมาใน 3 ลักษณะ เกิดตามธรรมชาติ เกิดจากการจัดตั้ง และเกิดจากวิวัฒนาการ สอดคล้องกับนิภาพรรณ เจนสันติกุล (2566) ที่อธิบายความหมายของเครือข่าย ว่าหมายถึงรูปแบบการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรหลาย ๆ องค์กร ที่ต่างฝ่ายต่างมีทรัพยากร มีเป้าหมาย มีวิธีการทำงานความสัมพันธ์ดังกล่าวจะอยู่ในระดับที่สามารถนำไปสู่การแลกเปลี่ยนทรัพยากรในการดำเนินงานหรือการตัดสินใจร่วมกันระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ ภายในเครือข่าย โดยผู้เขียนขอเสนอแนวทางการสร้างเครือข่ายของกุลทัต หงส์ขยางกูร และปรัชญานันท์ เทียงจรรยา (ม.ป.ป.) มาประยุกต์กับการสร้างเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน ดังนี้

1. พัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นการเตรียมการศึกษา วิเคราะห์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1.1) ระบุผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการสร้างเครือข่าย เมื่อชุมชนมีความตระหนักต่อปัญหา หรือมีความต้องการที่จะรวมกลุ่มแล้ว ควรเริ่มด้วยการระบุบุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์กับประเด็นที่กำลังขับเคลื่อน ประกอบด้วยคนที่ได้ประโยชน์ เสียประโยชน์ บุคคลหรือหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงกับประเด็น นักวิชาการ และประชาชนทั่วไปหรือผู้ที่สนใจ โดยอาศัยหลักคิดของสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา ร่วมกับเทคนิคการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders Analysis) ในการระบุดังกล่าวต้องผ่านการศึกษา พิจารณาอย่างลึกซึ้งถึงความสนใจ พฤติกรรม ความต้องการ ความรู้ จุดประสงค์การทำงาน อิทธิพลอำนาจหน้าที่ที่มีจุดยืนต่อประเด็นที่ดำเนินการ รายชื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้ในกลุ่มที่มีอิทธิพลสูง ความสนใจสูง และกลุ่มที่มีอิทธิพลต่ำ สนใจสูง ซึ่งรายชื่อบุคคล กลุ่มคน องค์กรเหล่านี้ที่อยู่ในกลุ่มอิทธิพลสูง ความสนใจสูง และกลุ่มอิทธิพลต่ำ ความสนใจสูงจะกลายมาเป็นผู้เล่นหลักและใช้เป็นกรอบในการพัฒนาความสัมพันธ์ไปสู่การเป็นแนวร่วมของเครือข่าย ซึ่งตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 กำหนดให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมกิจการเด็กและเยาวชน สภาเด็กและเยาวชนตำบล สภาเด็กและเยาวชนเทศบาล สภาเด็กและเยาวชนอำเภอ สภาเด็กและ

เยาวชนจังหวัด สภาเด็กและเยาวชนเขต สภาเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร และสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย สำนักงานหรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัวในแต่ละจังหวัด และผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ได้แก่ มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มูลนิธิเพื่อการฟื้นฟูพัฒนาเด็กและครอบครัว (ฟอร์เด็ก) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันการศึกษา ดังนั้นกลไกที่หนึ่ง คือ การระดมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งจากภาครัฐบาล ภาคเอกชน อาสาสมัคร สถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว 1.2) การแสวงหาแกนนำที่ดีของกลุ่มที่จะเป็นเครือข่าย กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่สนใจที่ระบุได้ ถือเป็นกลุ่มผู้เล่นหลัก (Key Actors) ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีอิทธิพลเพียงพอในการผลักดันการทำงานนำการเปลี่ยนแปลงและช่วยขยายเครือข่ายออกไปในแนวกว้าง

อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดของงบประมาณและบุคลากร การหาผู้นำหลัก (Key Leaders) หรือบุคคลที่เป็นผู้นำของกลุ่มผู้เล่นหลักจึงมีความสำคัญตัวอย่างผู้นำหลักในกลุ่มสื่อมวลชน ต้องเป็นบุคคลผู้เป็นที่เคารพนับถือของคนในกลุ่มสื่อมวลชน และมีอิทธิพลมากพอที่จะโน้มน้าวทิศทางของกลุ่มหรือวิชาชีพ ผู้นำเหล่านี้มักมีบทบาทสำคัญในการนำและผลักดันคนที่อยู่ในแวดวงของตน ให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจกันสนับสนุนเครือข่ายจนประสบความสำเร็จ และ 1.3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่ม โดยใช้ผังเครือข่าย การก่อรูปเครือข่ายอาจเริ่มจากกลุ่มองค์กรที่มีอยู่ ที่มีการรวมตัวกันอยู่แล้วอย่างหลวม ๆ ทำความรู้จัก ทำความเข้าใจเครือข่าย วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ศูนย์อำนาจ ประเด็นที่เป็นจุดตัด คานงัดการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มเหล่านี้ ความสัมพันธ์ที่มีอยู่ที่ควรเข้าไปแตะ หาผู้เล่นหลักในกลุ่ม หาบุคคลหรือกลุ่มที่อยู่เฉยๆ ที่ควรเข้ามาเกี่ยวข้อง รู้จักระบบที่กำลังจะเข้าไปและมองหาสิ่งที่จะนำไปขยายต่อ เครื่องมือที่จะช่วยให้เข้าใจเครือข่ายได้ดีขึ้น คือ ผังเครือข่ายที่ช่วยให้เห็นถึงศักยภาพและทุนทางสังคมของเครือข่าย ซึ่งโครงการสามารถนำไปใช้ในการจัดวางระบบเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด วางแผนการเข้าหา และสร้างความร่วมมือที่ดีขึ้น รวมทั้งเข้าใจสัมพันธ์ภาพระหว่างชุมชนในพื้นที่จากผู้นำในชุมชนเล็ก ๆ ไปสู่องค์กรอื่นในระดับประเทศ สอดคล้องกับน้ำทิพย์ วิภาวิน (2558) ที่ระบุว่า เครือข่ายแสดงถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มคน และสังคม

2. การสร้างเครือข่าย เป็นระยะของการเริ่มรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ประกอบด้วย 2.1) สร้างพันธสัญญาสู่เป้าหมายร่วมกัน เป็นการสร้างความผูกพันร่วมกัน โดยการตกลงในการที่จะทำงานร่วมกัน เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหา กลุ่มองค์กรจะต้องมีความรู้ที่จำเป็น ซึ่งอาจจะทำโดยการแลกเปลี่ยนความรู้ และอาจเรียกขั้นตอนนี้ว่ากลุ่มศึกษาเรียนรู้ (Learning Group) และจะส่งผลให้ทุกภาคีอยากเข้าไปมีส่วนร่วมกันเป็นเครือข่าย ความรู้ใน 2 มิติที่เครือข่ายต้องมี คือ ความรู้เชิงประเด็นที่ดำเนินการ และความรู้เชิงพื้นที่หรือชุมชน ที่จะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานของเครือข่าย 2.2) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม และการสร้างจุดร่วมของผลประโยชน์ เครือข่ายเกิดจากการรวมตัวกันของสมาชิกที่แต่ละคนมีความต้องการของตนเอง การรวมตัวกันของสมาชิกมาจากเหตุผลของผลประโยชน์ร่วมที่มากพอจะดึงดูดใจให้รวมกันเป็นเครือข่าย ผลประโยชน์นี้อาจเป็นตัวเงิน ชื่อเสียง การได้รับการยอมรับโอกาสในความก้าวหน้า ความสุข หรือความพึงพอใจ และ 2.3) พัฒนาแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือ สอดคล้องกับชานนท์ โกมลมาลย์ (2561) ที่ได้สรุปไว้ว่าการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในสังคมนั้นควรสร้างแรงเสริมให้เกิดความแข็งแกร่งจากภายในทั้ง 3 ระดับ ประกอบด้วย ระดับปัจเจกชน ระดับองค์กร และระดับสังคม เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ดำเนินการ และประเมินผล ประกอบด้วย 3.1) การพัฒนาความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันและสร้างความผูกพันภายใน สร้างการยอมรับในความแตกต่างระหว่างสมาชิก ยอมรับในรูปแบบและวัฒนธรรมองค์กรของสมาชิก สร้างความไว้วางใจ เกิดการเชื่อมโยงในระดับที่แน่นแฟ้นมากขึ้น โดยในช่วงเริ่มก่อรูปเครือข่ายควรมีกิจกรรมสม่ำเสมอและมากพอที่จะทำให้สมาชิกได้ทำงานร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่ต้องแน่ใจว่าทำได้ และกระจายงานได้ทั่วถึง ควรเลือกกิจกรรมที่ง่าย และมีแนวโน้มประสบความสำเร็จ ผลงานที่ปรากฏเป็นรูปธรรมที่เด่นชัด สร้างความรู้สึกให้สมาชิกเครือข่ายได้รับรู้ถึงผลประโยชน์จากการเข้าเป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์ในเครือข่ายจะยิ่งแน่นแฟ้นขึ้น กิจกรรมที่ยากถ้าทำไม่สำเร็จโดยเฉพาะในครั้งแรกอาจทำให้เครือข่ายที่เริ่มก่อตัวแตกสลายได้ และ 3.2) ติดตามและประเมินผล เป็นขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนที่เกิดจากเครือข่ายความร่วมมือเพื่อไปสู่การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงานนั้น (น้ำทิพย์ วิภาวิน, 2558)

ซึ่งกลไกการทำงานเครือข่ายเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นควรมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่มีรูปแบบการดำเนินการทั้งในเชิงนโยบายและการนำไปปฏิบัติ คือ โครงสร้างเชิงนโยบาย กำหนดให้มีกลไกระดับชาติในการสงเคราะห์คุ้มครองสวัสดิภาพและส่งเสริมความประพฤติของเด็กให้มีความเป็นเอกภาพทั้งระบบ โดยเชื่อมโยงกับฝ่ายการเมืองและฝ่ายบริหาร ซึ่งมีกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ คณะกรรมการกองทุนคุ้มครองเด็กมาร่วมกันทำงาน นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงเครือข่ายไปยังระดับภูมิภาค โดยมีพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดเป็นตัวเชื่อมระหว่างจังหวัดและคณะกรรมการคุ้มครองเด็กระดับจังหวัดด้วย การเชื่อมโยงกลไกเชิงปฏิบัติในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น เพื่อความเป็นเอกภาพและเป็นระบบในการปกป้องคุ้มครองเด็กทุกกลุ่ม พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กได้นิยามลักษณะของเด็กที่ต้องได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพลักษณะเด็กที่ถูกทารุณกรรม การเลี้ยงดูหรือได้รับการปฏิบัติมิชอบ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็กทั้งทางนิตินัยและพฤตินัย กล่าวคือ ต้องเป็นเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ (เว้นแต่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส) ที่มีปัญหาทางด้านร่างกายและจิตใจ เช่น กำพริ้วเร่ร่อน ยาจน และเสี่ยงต่อการกระทำผิดรวมทั้งเด็กที่เป็นนักเรียนนักศึกษาที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม โดยผ่านคณะกรรมการคุ้มครองเด็กซึ่งเป็นกลไกสำคัญตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

สำหรับคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) คณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นรองประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ อัยการสูงสุด ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมการปกครอง อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ อธิบดีกรมสุขภาพจิต อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชนผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ เป็นกรรมการ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์แต่งตั้งจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานที่ทำในวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ครู จิตวิทยา กฎหมาย แพทย์ ไม่น้อยกว่าเจ็ดปีวิชาชีพสองคน โดยจะต้องมีผู้แทนจากภาคเอกชนอย่างน้อยวิชาชีพละหนึ่งคน และแต่งตั้งจากผู้มีประสบการณ์ซึ่งมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในด้านสวัสดิการเด็กมาไม่น้อยกว่าเจ็ดปีอีกสองคน โดยมีรองปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายเป็นกรรมการและเลขานุการกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามวรรคหนึ่งต้องเป็นสตรีไม่น้อยกว่าหนึ่งในสาม

คณะกรรมการจะแต่งตั้งข้าราชการในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ไม่เกินสองคนเป็นผู้ช่วยเลขาธิการก็ได้ (มาตรา 7) 2) คณะกรรมการคุ้มครองเด็กกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นประธานกรรมการ ปลัดกรุงเทพมหานคร เป็นรองประธานกรรมการ ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนกองบัญชาการตำรวจนครบาล ผู้แทนกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ผู้แทนศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้แทนสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร ผู้แทนสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชนผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาชุมชน ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา ผู้อำนวยการสำนักอนามัย และผู้อำนวยการสำนักการแพทย์ เป็นกรรมการ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่งตั้งจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานที่ทำงานในวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ครู จิตวิทยา กฎหมาย แพทย์ วิชาชีพสองคนโดยจะต้องมีผู้แทนจากภาคเอกชนอย่างน้อยวิชาชีพละหนึ่งคน และแต่งตั้งจากผู้มีประสบการณ์ด้านสวัสดิการเด็กอีกสองคน โดยมีผู้อำนวยการสำนักสวัสดิการสังคม เป็นกรรมการและเลขาธิการ (มาตรา 16) และ 3) คณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ รองผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นรองประธานกรรมการ อัยการจังหวัด พัฒนาการจังหวัด แรงงานจังหวัดผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด ผู้แทนศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้แทนศาลจังหวัด ในกรณีที่จังหวัดนั้นไม่มีศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้แทนสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด หรือผู้แทนกระทรวงยุติธรรมซึ่งแต่งตั้งจากข้าราชการในจังหวัดในกรณีที่จังหวัดนั้นไม่มีสถานพินิจนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นกรรมการ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัด โดยความเห็นชอบของปลัดกระทรวงแต่งตั้งจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานที่ทำในวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ครูจิตวิทยา กฎหมาย แพทย์ วิชาชีพสองคน โดยจะต้องมีผู้แทนจากภาคเอกชนอย่างน้อยวิชาชีพละหนึ่งคน และแต่งตั้งจากผู้มีประสบการณ์ด้านสวัสดิการเด็กอีกสองคน โดยมีพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัด เป็นกรรมการและเลขาธิการ (มาตรา 17) (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2566ข)

ทั้งนี้คณะกรรมการคุ้มครองเด็กทั้ง 3 ระดับจะต้องทำงานสอดคล้องและเชื่อมโยงกันทั้งระบบ มีคณะกรรมการประกอบด้วย ภาครัฐและภาคเอกชนที่ต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือปฏิบัติงานด้านเด็กโดยมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแผนงาน การวางระเบียบปฏิบัติการติดตามประเมินผล การให้คำปรึกษาแนะนำแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์การคุ้มครองสวัสดิภาพและการส่งเสริมความประพฤติเด็กที่มีอยู่ตามกฎหมายบัญญัติในด้านการปฏิบัติต่อเด็ก พระราชบัญญัติคุ้มครองสิทธิเด็กได้กำหนดให้ผู้เกี่ยวข้องกับเด็กหรือหน่วยงานภาครัฐต้องมีหน้าที่ในการพัฒนาเด็ก ตัวอย่างการดำเนินโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เป็นนโยบายสำคัญระดับชาติตามแผนบูรณาการการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต ซึ่งเป็นการสร้างระบบคุ้มครองทางสังคม โดยจัดสวัสดิการเงินอุดหนุนให้กับเด็กแรกเกิดในครัวเรือนยากจน หรือครัวเรือนที่เสี่ยงต่อความยากจน รวมทั้งเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นการประกันสิทธิให้เด็กได้รับสิทธิโดยตรง ทั้งด้านการอยู่รอด และยังเป็นการสร้างช่องทางให้เด็กเข้าถึงสิทธิในเรื่องอื่น ๆ ตามมา เป็นมาตรการให้พ่อแม่แม่เด็กเข้าสู่ระบบบริการของรัฐ เพื่อให้เด็กได้รับการดูแลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด สามารถนำไปใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดทั้งทางด้านสุขภาพ โภชนาการ เครื่องนุ่งห่ม และอุปกรณ์เครื่องมือในการกระตุ้นพัฒนาการเด็ก (ศรีเสด็จ กองแกน และภักดี โพธิ์สิงห์, 2563)

อย่างไรก็ตามอนรรฆ พิทักษ์ธานิน (2566 อ้างถึงใน ผู้จัดการออนไลน์, 2566) ได้ระบุว่าภาวะเปราะบางของเด็กและเยาวชนมีหลากหลายมิติ มีความซับซ้อน การแก้ไขปัญหาไม่สามารถสำเร็จได้จากการทำงานเพียงบางประเด็น ขณะเดียวกันมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและคุ้มครองเด็กจำนวนมาก อาทิ การศึกษา สุขภาพ สวัสดิการ ความรุนแรง ดังนั้นหลักการสำคัญในการทำงาน คือ การเชื่อมเป็นข่ายงานสังคมที่มีเด็กเป็นศูนย์กลาง มีชุมชน ผู้นำชุมชน ภาคประชาสังคม ซึ่งรู้จักเด็กในชุมชนได้ดีกว่าหน่วยงานภายนอก และช่วยเหลือเด็กในภาวะเปราะบางเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ร่วมสนับสนุน เน้นการป้องกันก่อนเกิดปัญหา ไม่ใช่รอให้ปัญหาปะทุก่อน โดยมีหน่วยงานภาครัฐในระดับพื้นที่ เช่น กทม. หน่วยงานสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) หน่วยงานด้านการศึกษา หนุนเสริมและสนับสนุนทรัพยากร ขณะนี้ดำเนินการนำร่อง 13 ชุมชน ในเขตคลองเตย ทุกครุ และบางกอกน้อย ซึ่งจะมีการถอดบทเรียน เพื่อขยายผลการดำเนินงานต่อไป (ผู้จัดการออนไลน์, 2566)

โดยรูปแบบการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานสามารถดำเนินการได้ 3 ลักษณะ คือ 1) การประสานงานกัน (Co-ordination) เป็นปฏิสัมพันธ์ในเชิงความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างตัวแสดงในระดับองค์กร การประสานการทำงานมีเป้าหมายเพื่อให้องค์กรที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินการบางอย่างร่วมกัน การประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรนั้นปรากฏในหลายลักษณะ มีทั้งที่เป็นการประสานงานระหว่างหน่วยย่อยภายในองค์กรเดียวกัน การประสานระหว่างองค์กรต่างสังกัดหรือต่างภาคส่วนกัน จำนวนภาคีที่เข้ามาประสานการทำงานร่วมกันอาจเป็นการประสานการทำงานระหว่าง 2 องค์กร หรือ การประสานการทำงานระหว่างหลายองค์กร การปฏิสัมพันธ์ในรูปการประสานความร่วมมือในระดับองค์กรนี้ อาจเกิดขึ้นระหว่างองค์กรจากต่างภาคส่วนกัน หรือระหว่างองค์กรต่าง ๆ ที่อยู่ในภาคส่วนเดียวกันของสังคม 2) การประสานความร่วมมือ (Co-operation) เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในเชิงสถาบันทางสังคม ในลักษณะการประสานความร่วมมือในการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มเครือข่ายองค์กรที่อยู่ต่างภาคส่วนกัน ไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคมและชุมชนและชุมชน การประสานความร่วมมือในการดำเนินงานร่วมกันระหว่างสถาบันหรือองค์กรต่างภาคส่วนนี้ มักดำเนินไปโดยอาศัยกลไกการบริหารกิจการบ้านเมืองระดับชาติ เช่น กฎหมาย มติ คณะรัฐมนตรี เป็นต้น และ 3) การเข้ามามีส่วนร่วมกันทำงาน (Collaboration) เป็นปฏิสัมพันธ์ในเชิงความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างตัวแสดงระหว่างบุคคลกลุ่มคนที่เข้ามามีส่วนร่วมกันทำงานนั้น ประกอบด้วยบุคลากรจากต่างองค์กร หรือคนละภาคส่วนกันการเข้ามามีส่วนร่วมกันดำเนินการกิจดำเนินไปภายใต้การจัดโครงสร้างความสัมพันธ์และการจัดองค์กรที่เป็นทางการ เช่น การเข้ามามีส่วนร่วมกันจัดตั้งเป็นคณะทำงาน เป็นทีมงาน โครงการ ที่ประกอบขึ้นจากตัวแทนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมายร่วมกันขับเคลื่อนภารกิจให้บรรลุเป้าหมายที่ทุกฝ่ายได้ร่วมกันกำหนดขึ้น (วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ, 2557 อ้างถึงใน ศักดิ์สิทธิ์ ชารเลิศ, 2559) เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในมิติสุขภาพกาย มิติสุขภาพจิต มิติความสัมพันธ์ทางสังคม และมิติสภาพแวดล้อม อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีเครือข่ายมูลนิธิ/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนหลายเครือข่าย/มูลนิธิ/องค์กร อาทิ

1) เครือข่ายสิทธิเด็กประเทศไทย เป็นการรวมตัวกันขององค์กรที่ทำงานด้านเด็กในทุกมิติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานร่วมกันภายในเครือข่าย ตลอดจนร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมในการดำเนินงานให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พิธีสารเลือกรับที่เกี่ยวข้อง และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เครือข่ายสิทธิเด็กประเทศไทยเป็นความร่วมมือของ

องค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานด้านเด็กในทุกบริบทภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกรับเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้เด็กได้เข้าถึงและได้รับการปกป้องคุ้มครองในสิทธิของตนเอง ที่ผ่านมามีภาคประชาสังคมมีการรวมตัว และจัดตั้งเครือข่ายตามประเด็นการทำงาน แต่ขาดการเชื่อมต่อประสานการทำงานร่วมกัน รวมทั้งไม่สามารถส่งต่อข้อมูล และผลการดำเนินงานในระดับพื้นที่ให้กับหน่วยงานภาครัฐเพื่อนำเสนอเป็นผลงานระดับประเทศต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดได้ (เครือข่ายสิทธิเด็กประเทศไทย, ม.ป.ป.)

2) มูลนิธิช่วยเหลือเด็ก (ประเทศไทย) ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเด็กในค่ายผู้ลี้ภัยต่อต้านการค้าเด็กและมนุษย์ให้การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในสถานการณ์ภัยพิบัติ รวมถึงได้จัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพและทักษะของเด็กเยาวชนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเด็กในด้านการศึกษาการปกป้องคุ้มครองเด็ก การลดผลกระทบต่อชุมชนในสามจังหวัดชายแดนใต้จากการระบาดของโรคโควิด-19 และการเสริมสร้างความเข้าใจต่อกลุ่มเยาวชนผู้มีความหลากหลายทางเพศเป็นต้น (Save the Children, 2565)

3) ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนเริ่มดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ต่อมาได้รับอนุญาตจัดตั้งเป็นมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กในปี พ.ศ. 2539 ดำเนินการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองเด็กถูกกระทำความรุนแรง ได้รับการเลี้ยงดูโดยมิชอบ และถูกแสวงประโยชน์ โดยประสานความร่วมมือกับสภวิชาชีพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก, ม.ป.ป.) นอกจากนี้ ดำเนินงานด้านการป้องกันโดยการส่งเสริมพัฒนาให้เด็กมีทักษะในการป้องกันตนเอง พัฒนาศักยภาพให้บุคคลที่อยู่แวดล้อมเด็ก ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ส่งเสริมพัฒนาและปกป้องคุ้มครองเด็กให้ปลอดภัย ส่งเสริมให้คนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสังคมเอื้ออาทรสำหรับเด็ก

จากการศึกษาผลการดำเนินงานของเครือข่าย มูลนิธิ/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน พบว่าส่วนใหญ่ยังขาดการทำงานร่วมกันแบบชัดเจน ซึ่งในอนาคตหากทุกหน่วยงานร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อมูลและทรัพยากรจะทำให้การดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทสรุป

การดูแลเด็กและเยาวชนถือเป็นประเด็นที่ทุกหน่วยงานควรให้ความสำคัญและสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ได้รับการรับรองจากสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532 และมีผลใช้บังคับในวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2533 ประกอบด้วยบทบัญญัติรวม 54 ข้อโดยอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีสาระสำคัญเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็ก 4 ประการ คือ สิทธิในการดำรงชีวิต สิทธิที่จะได้รับการปกป้อง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา และสิทธิที่จะมีส่วนร่วม ซึ่งการดำเนินงานจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีหน่วยงานหลายหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันเพราะสถานการณ์และปัญหาของเด็กและเยาวชนมีความซับซ้อนและมีประเด็นอ่อนไหว โดยในบทความนี้ได้นำเสนอแนวทางการสร้างเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 1) พัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) สร้างเครือข่าย 3) ดำเนินการ และประเมินผลเครือข่าย โดยกลไกการทำงานเครือข่ายที่เกิดขึ้นควรมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่มีรูปแบบการดำเนินการทั้งในเชิงนโยบายและการนำไปปฏิบัติ รวมถึงมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 และหน่วยงานที่ไม่เป็นทางการ

เข้าร่วมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน ซึ่งเครือข่ายทางสังคมมีความสำคัญที่จะเข้ามาชักจูงและเป็นตาข่ายรองรับให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งการทำงานของเครือข่ายควรมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกันทั้งระบบ มีคณะกรรมการทั้งที่เป็นทางการตามระเบียบข้อบังคับตามกฎหมายและคณะกรรมการที่ไม่เป็นทางการ ประกอบด้วย ภาครัฐบาล ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่ต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานด้านเด็กโดยมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแผนงาน การวางระเบียบปฏิบัติการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เด็กและเยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2565). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. กรมกิจการเด็กและเยาวชน.
- กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. (2566). กรม.รับทราบรายงาน โครงสร้างประชากรเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มลดลงต่อเนื่อง. <https://www.bangkokbiznews.com/health/social/1085903>
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา และสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (ม.ป.ป.). โครงการขยายผลการพัฒนาฐานข้อมูลแบบออนไลน์ และเครื่องมือการประเมินความพร้อมของเด็กและเยาวชนในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา และสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กองทุนศาสตร์และแผนงาน กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2566). รายงานสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน ประจำปีงบประมาณ 2567 ไตรมาส 1 เดือนตุลาคม-ธันวาคม 2566. กองทุนศาสตร์และแผนงาน กรมกิจการเด็กและเยาวชน.
- กิตติวิทย์ เดชชนากร. (2564). ระดับของการตีตราทางเพศที่เกิดขึ้นกับนักเรียนข้ามเพศในเชียงใหม่. วารสารสหวิทยาการ, 18(2), 81-123.
- กุลทัต หงษ์ชยางกูร และปรัชญานันท์ เทียงจรรยา. (ม.ป.ป.). การสร้างและการบริหารเครือข่าย. ม.ป.ท. เครือข่ายสิทธิเด็กประเทศไทย. (ม.ป.ป.). เกี่ยวกับเครือข่าย. <https://crccoalitionthailand.wordpress.com/about/>
- ชานนท์ โกมลมาลย์. (2561). เด็กและเยาวชนกับนวัตกรรม (สุขภาวะ) สังคม. เอซี ปรีนติง เซอร์วิส. ธิญพิชชา สามารถ และอุนิษา เลิศโตมรสกุล. (2566). การตกเป็นเหยื่อทางไซเบอร์ของผู้สูงอายุ. สหวิทยาการและความยั่งยืนปริทรรศน์ไทย, 12(2), 1-13.
- น้ำทิพย์ วิชาวิน. (2558). เครือข่ายสังคมในสังคมเครือข่าย. วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ, 8(2), 119-127.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2566ก). เครือข่ายนโยบายสาธารณะ: ความหมาย การวิเคราะห์เครือข่ายและกรณีศึกษา. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 11(1), 115-136.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2566ข). ผลสัมฤทธิ์ของการนำนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อความเสมอภาคของเด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุไปปฏิบัติ กรณีศึกษา จังหวัดขอนแก่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2565). ส่งตลาดแรงงานเด็กจบใหม่ยุคโควิด พบว่างงานเพิ่มเฉียดแสนราย. <https://www.prachachat.net/finance/news-933876>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2566). สสส.เปิดเวทีครั้งแรก ดึงคนทำงานร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก-เยาวชน กทม. แบบไร้รอยต่อ เน้นป้องกันปัญหา 4 มิติ. <https://mgronline.com/qoI/detail/9660000063194>
- พระครูใบฎีกาณทล เขมโก (ชูโตศรี). (2562). อิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 10(1), 192-200.

- พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546. (2546, 2 ตุลาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 120 ตอนที่ 95 ก. หน้า 1-26.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550. (2551, 14 มกราคม).
- ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 125 ตอนที่ 9 ก. หน้า 1-14.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560. (2560, 13 มิถุนายน).
- ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 134 ตอนที่ 63 ก. หน้า 1-12.
- มนัสวี ศรีนนท์. (2561). ทฤษฎีเจเนอเรนซ์กับกรอบวิธีคิด. **วารสารศึกษาศาสตร์ มมร**, 6(1), 364-373.
- ลักษิกา เจาเศษ. (2565). **ต้นทุนชีวิต: ภาพสะท้อนระบบนิเวศของเด็กและเยาวชนไทยในรอบ 12 ปี**.
<https://shorturl.asia/XJN2S>
- วาสนา มะลินิน และนภัทร์ แก้วนาค. (2563). การมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมสร้างเสริมความเข้มแข็งของสภาเด็กและเยาวชนในสังคมไทย. **วารสารศิลปศาสตรราชชมงคลสุวรรณภูมิ**, 2(2), 415-428.
- ศรีเสด็จ กองแกน และภักดี โพธิ์สิงห์. (2563). วิเคราะห์นโยบายการขับเคลื่อนโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด. **วารสารปัญญาปณิธาน**, 5(2), 43-54.
- ศักดิ์สิทธิ์ ฆารเลิศ. (2559). **การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาโดยองค์กรปกครองท้องถิ่น บนฐานเครือข่ายความร่วมมือกรณีศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด**. (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง) สาขาวิชาการเมืองการปกครอง). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก. (ม.ป.ป.). **รู้จักมูลนิธิ**. <https://www.thaichildrights.org/>
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2562). การบูรณาการพลังเด็กและเยาวชนกับพลังชุมชนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านเด็กและเยาวชน: การวิจัยพหุกรณีศึกษา. **วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, 47(1), 357-377.
- Crawford, M. (2020). Ecological Systems Theory: Exploring the Development of the Theoretical Framework as Conceived by Bronfenbrenner. **Journal of Public Health Issues and Practices**, 4(2), 1-6.
- Save the Children. (2565). **เปิดตัวอย่างเป็นทางการ หลังมุ่งมั่นทำงานช่วยเหลือเด็กในประเทศไทยมากว่า 40 ปี**. <https://shorturl.asia/byAGZ>.